Ч. 181 (13.129). Львів, середа 17. серпня 1932. Poeztowa opłata uiszczona ryczałtem. Рік LIII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ і АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло" Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. перед полуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 4·00 зол.
Чвертьрічно 12·00 „
Піврічно 24·00 „
Річно 48·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар. Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр. Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 сот.

Чому заокеанська еміґрація пропадає.

(Кореспонденція з Ню-Йорку).

Ню-Йорк, у серпні 1932.

Перед місяцем приїхала зі Львова українська дівчина, що покінчила гімназію. Вона прибула до Українського Народного Дому в Ню-Йорку і тут, у присутности кількох інтелігентів українців-імігрантів, укладала пляни на зорганізування українського пласту. Я вмішався в розмову і сказав, що не треба вже дальшої деморалізації.

Очевидно, що на такий мій аргумент посипалися слова обурення. Я тоді пригадав, що перед 10 роками ми мали дійсно добре поставлений пласт у Ню-Йорку і в поході з протестом проти мілітарної окупації Галичини взяло участь біля 300 українських пластунів. А тепер і слід по них загинув. Отже, коли наново пічнеться така робота, то знову прийде недовіря, бо люди будуть уважати це за чергову забавку, яка до нічого не доведе. І нема виглядів на щось трівкого. А якби прийшов час на щось дійсно поважного, то люди вже не приймуть, знеохочені попередніми невдачами. Після того розмова перейшла на причини невдач у наших патріотичних змаганнях в Америці. Я їх подав, як сам розумів. Аж один із співрозмовників каже: „То так виглядає, як у того американського кольоніста: перед ним бурян і за ним бурян".

Цей співрозмовник сказав це так влучно, що аж тепер я дійсно зрозумів досадно причини невдач у народній праці в Америці. Подумайте лише: Маємо свободу, якою можна одушевлятися; маємо стільки давніх імігрантів з рідного краю з патріотичним настроєм; маємо стільки молоді, тут родженої; маємо і стільки гроша, у порівнанні з нашими земляками в рідному краю — а не маємо певности, чи хоч одна з тепер істнуючих українських організацій вдержиться, а вже про творення чогось нового нема й мови, хіба оттак для спроби або забиття часу.

Пересічна освічена людина є в силі перебігти думкою історію від Цезаря до останньої світової війни. Здається їй, що це недовгий час, коли вона думкою може обняти майже всі важніші події в одній моменті. А всеж, коли вам прийдеться вичисляти події у нашій американській еміграції за останніх 30—40 літ, то на це треба довгого часу. Мені здається, що не було справи, якої наші дійсні і псевдо-патріоти не переговорили, або не пробували. І ви приходите до висновку, що тут щось такого діється, чого ви не всилі пояснити. Бо хто може відповісти на питання: Чому ми не можемо на еміґрації зібрати всі дійсно патріотичні одиниці? Чому не можемо іти разом бодай у засадничих національних справах? Чому не помагаємо один другому, коли хто з нас попаде в біду, але ще тішимося, як можемо зіпхнути другого українця на саме дно пропасти? Чому не можемо спромогтися бодай на одно національне, чесно ведене бюро для пересилки гроша і чисто бізнесової опіки над висиланням і спроваджуванням наших людей з краю? Чому ми помагаємо розбивати народній дім, коли він попаде у фінансову крізу, замісць ратувати його, хоч ми знаємо, що по його упадку не буде ні одного українського кутка, в якім ми моглиб разом зібратися? Чому це, чому те?

Сільські моралісти дадуть вам повно відповідей. Алеж і в нас не брак моралістів. Не бракує навіть Аристидів і Діогенів, але вони не мають зрозуміння. Не бракує і проповідників національного солідаризму.

Чогож нам бракує? Думаю, — але я ще не певний, — що бракує нам застанови над таким питанням: **Чи ми дійсно нація в Америці?** Бо, де не підете, то чуєте високі думки про потреби нації, про конечність праці для нації, про будучність нації і т. п. І виглядає, що все, що робите, то робите для нації. А як для нації, то треба й укладати відповідні пляни на сьогодні і на майбутнє. І багато тратиться часу на укладання плянів, але заледви ви їх уложили, а вони вже не надаються або неможливі до здійснення.

Ось щойно тепер, по 20 роках побуту і всесторонніх спроб на народній ниві в Америці, я починаю поважно застановлятися над теоріями, про які вчили нас в університеті, з чого складається нація. Сказано, що до поняття нації потрібно між іншим не лише населення, але й **території**, і що нація, це не лише зліпок поодиноких людей, але це органічна цілість, звязана разом також і територією. А цієї території в Америці нам бракує. І ми тут тільки еміґранти, як оті первісні американські кольоністи, що то бурян перед ними і бурян за ними. А тому, що ми тільки еміґранти, то й усякі спроби народньої праці не можуть мати виглядів на щось трівкого. І коли ми укладаємо пляни для нації, а не для іміграції, то ті пляни мусять і лишитися плянами. І мабуть через оцей брак застанови, хто ми в Америці, приходить і переважна частина лиха.

Бувають між нами фантасти, що хочуть роботи на велику скалю — для нації. Коли такий фантаст уважає себе за національного пророка, то не терпить нікого ні понад собою, ні побіч себе, а хоче диктувати. Звичайно проганяє людей, котрі побіч нього чи з ним могли би працювати. А без людей, без випробованих народніх робітників, що може сам вдіяти?

Буває, що такий фантаст зчасом прийде до пізнання, що він блудив. Тоді починає ревізію своєї праці. І саме в такому часі являється новий пророк із рідного краю. І він знову починає пляни праці для будучности нації. В Америці дуже поплачує новість. Новий пророк легко здобуває силу над „масою". Бувші пророки, що вже зрозуміли свої помилки, хочуть новому дати бодай раду, як поступати. Нічого лекшого, як у понятті нового пророка попасти в підозріння, що ті давні патріоти — це вже старі зробки знеохочені життям, або грошолюби, чи може просто загалом „хруні" — і тоді йде безпощадна нагінка проти них. І нема сили, яка вложилаб нового пророка у потрібне русло. А він ледви навчиться, то приходить знов новий пророк і нищить його! А всі ті люди не були злі. Вони мали добру волю, запал, може навіть і найчесніші наміри, але не знали цього секрету, що вони... на землі, а не на місяці, що вони працюють серед іміграції, а не серед нації.

З того незрозуміння йде таке лихо, що не укладається плянів праці для еміґрації і виходить: „Добрий кожух, але не для нас шитий".

А від еміґрації не можна надіятися такої допомоги для рідного краю, як від нації. І не переведете таких плянів серед еміґрації, які можете перевести серед нації.

Висновок із цього такий: Заокеанська еміґрація пропадає для нації і то з великою шкодою.

Д-р Семен Демидчук.

———o———

Відкриття Еспанії.

(Від нашого кореспондента).

(Докінчення.)

У бельгійській Фляндрії, серпень.

IV.

Той самий хрестоносний дух, розвинувся у фанатизм тай звироднівши жадобою золота і ласомством дорогого каміння, повів еспанських конкістадорів на здобуття Середної і Південної Америки, на насильне „навертання" червоноскірих до християнства тай до о[illegible]чного полатинщення половини нового континенту. Не тикайте Бертранові під очі руїною цивілізації азтеків і інкасів, над якою досі дехто плаче, заплющуючи очі на храми Монтезумського царства, червоні кровю масових людських жертв. Бертрам не має ніякої пошани для памяти азтекських законодавців, які не знали ні письма, ні заліза, ні навіть колес у возів, натомість видумали були давно перед Сталіном примусові роботи, комуністичне хліборобство, займання живного збору, перебирання дітей державою. Ці соціяльні установи можна любити (як робить це нпр. в свому недавному „Підручнику нової Росії" теперішній французький міністр освіти) або відкидати, як роблять міщанські ліберали. Але не можна — так бодай думає Бертран — одночасно осуджувати суворо радянські комуністичні спроби й почини тай кидати каменем на еспанців, які зруйнували були азтекську комуністичну державу.

Ідея оборони християнства і відпертя музулманства завела Колюмба в Америку. З владою над Америкою і її золотом Еспанія розрослася у найбільшу потугу в Европі. Раптом розбагатіла золотом Еспанія розбагатіла також у політиці і мистецтві: золотий вік Еспанії. Її королі посвоячилися з найбільшим европейським домом, з Габсбурґами, які через подружа стали й еспанськими володарями. Еспанія окружала Францію з усіх боків — від моря, від Піренеїв, від Фляндрії тай — мимохіть — заставила Францію вязатися союзом з турецьким султаном (роля „нашої" Роксоляни!), союзом, який тодішній архихристіянській Франції так само особливої чести не приносив, як не лицював демократично-республиканській Франції на переломі двох століть союз з гнилою царською реакцією, а після війни союз високо-культурної й високо-гуманної держави з тим державним новотвором, який в засліплених очах і задубілому мізку старечого Клеманса мав зайняти всю стратегічну, всю дипльоматичну й взагалі всю велико-потужну рангу російської імперії... Душання між Еспанією (з Габсбурським домом) і Францією тревали 200 літ і покінчилися тільки тоді, коли Людвик XIV-тий посадив свого внука на престолі в Мадриді. А все те, вся та безконечна черга великих і дрібних, мирних і крівавих процесів, розпочується тільки тому, що 711 року візиґотського короля Родерика побив берберський ватажок Тарик, якого імя вим[illegible] не підозріваючи, що від нього походит[illegible] Ґібральт[illegible] — „Джебель-Тарик".

V

Ось так розвивається бувальщина Еспанії, понята як ланцюг причин і наслідків, як черга наслідків. Книга Бертрана — прегарний провідник не лише для мандрівки поздовж часу, а й поперек краєвиду — через еспанські міста, площі, гори й сади. Вона показує нам домівку геройського Ціда, безприкладні собори, Ескуріял. Вона веде вас в Альгамбру, поміж рожі, „поміж водотриски завдно заслевені". Та ці місця спочинку й віддиху — тільки оази серед оповідань про жорстокости й самовідречення, про геройства й віроломства, про релігійну засліпленість і глибоку політику — про все те, в чого складається життя народу, який є для нас одночасно пристрашнішим від інших і недолужнішим, можливо тому, що треба йому було аж добрих 700 років, щоби покінчити з колишніми Абд-ель-Кримами, іберійськими зразками наших Батиїв і інших кримських ханів і царгородських султанів.

Визволитися від маврів еспанці змогли тільки тому, що Піренеї захищали їх плечі перед всяким третім ворогом. Наша стара Русь, Київська й Галицька, не вспіла сама зліквідувати хапщину тільки тому, що мала за плечима другого ворога. А Польща або не хотіла, або не зміла розвязати татарсько-турецьке питання і вирвати з корінням степового й хижацького рака. Пок. Томашівський в розмовах з нами висказував здогад, що Річпосполита ніколи справді не хотіла до кінця заанґажуватися проти орди й султана просто тому, що від тієї прокази терпіла кінець кінців не суто-польська земля, а чужа, чужа вірою, мовою, традиціями, та підозріла загрозами необчислимої будучини. Нам-же, в наших роздумуваннях над історією, антропоґео-

графією і політичною географією Східної Евро-
пи, видається, що Польща просто не могла (ла-
віть якби була хотіла) братися наліпно до ліқві-
дації найбільшої яви нашої частини Европи. Не
могла, бо поза зверхніми, прозчними вигладами
великої імперії не було в Річипосполитої доста-
точно важкого, достаточно численного, суцільно-
го й дужого племінного осередку для такого зав-
дання. Ipsa moles rerum грає ролю дефінітив-
ного фактора не тільки в природі, а й в історії
народів. Річипосполитій не доставало цього фак-
тора — польське племя за дрібне. Польська рука
була в ході століть так само за коротка для роз-
вязки підставової для нас історичної місії — лі-
квідації музулманського кочівництва й граб'іж-
ництва, піднесеного до політичної системи як на
наших-же очах тільки сліпо роджені і позбавлені
всякої політичної освіти й досвідности — тай ге-
ніяльности! — наші „державники" (sic!) управ-
ської масти болай на хвилинку одну могли
припускати, що 15—20 міліоновий народець міг
би бути здатний розвязати українське й росій-
ське, тоб то в неминучій консеквенції ціле вели-
тенське евразійське питання, питання 150-міліо-
нових людських мас.

Ні, ні особливо складна історія України ще
ненаписана, ні особлива, специфічна система
української політики, тоб то української держав-
ности й самостійности українського імперіялі-
зму, навіть у думках ще не почата. Український,
мололо-зелений націоналізм безжурно танцює
під чужі скрипки, брикає з чужими наочника-
ми, і думає, що Бог зна які мудрощі відкриває,
коли нині так само дивиться на світ польсько-
волоськими склами, як іще недавно його батьки
дивилися кріазь скла навіть не російські, а про-
сто таки специфічно московські: коли не розу-
мієте, що це значить, то відшукайте ті пекучі
сторінки Драгоманова (славленого, та на жаль,
не читаного), де він судить українську історіо-
графію і історіософію Антоновича і його істо-
ричної школи.

В. П.

Німецькі події в більшовицькому освітленні.

Орган ВКП(б) московська „Правда" про положення в Німеччині.

Німецькі політичні події дуже інтересують російських більшовиків. І це цілком зрозуміло, бож у Німеччині тепер фактично найзавзятіші і найзатяжніші бої йдуть між комуністами з одної та націоналістами з другої сторони. Центральний орган Всесоюзної Комуністичної Партії (більшовиків) у Москві „Правда", навязуючи до останніх виборів у Німеччині, пише про німецькі політичні відносини між іншим так:

„Кермуючі кола німецької буржуазії розпустили райхстаґ і оголосили перевибори, щоб уряд Папена-Шляйхера міг дістати парляментську більшість. Вони цієї більшости не дістали. Розбіжності серед німецької буржуазії такі серіозні, що й після цих виборів уряд Папена спиратися на парлямент не може. Партія центра, вигнана 2 місяці тому з уряду, не зважаючи на готовість Брінінга піти на коаліцію з правими буржуазними партіями, не зменшила, а збільшила свою питому вагу в рахстагу. Це показує, що буржуазія й надалі, з когоб не складався той уряд, який буде при владі після виборів, змушена буде правити в основному без райхстагу, надзвичайними декретами Гінденбурга. Райхстаґ, коли його і не розпустять, наймовірніше істнуватиме тільки за покришку, щоби зберегти видимість „демократії". Політика зменшення заробітної плати та допомоги безробітним, дальше скасування покищо не скасованих пунктів вайmарської конституції, курс на втягнення націонал-соціялістів до безпосередньої управи державними справами треватимуть. Вибори виявили тільки прискорення процесу розхитування системи політичного панування буржуазії. Саме тому німецький пролетаріят повинен бути напоготові. Фашисти знаючи, що не довго пощастить ошукувати маси, ще енергічніше намагатимуться захопити державний апарат. Над компартією ще більше наростає загроза заборони. І пролетаріят буде напоготові проти всіх спроб розгромити робітничі організації, проти всіх замахів на його завойовані довгорічною боротьбою права. Останні події в Німеччині приводять до процесу швидкого збування парляментських ілюзій. Але ці ілюзії зникатимуть тим швидше, чим успішніше компартія поведе маси на боротьбу проти зменшення заплати, надзвичайних декретів, за розпуск та розброєння фашистських штурмових загонів, проти позбавлення робітничої кляси її елементарних громадських прав. Чимраз більший страйковий рух у Німеччині, чимраз більше число політичних демонстративних страйків, делалі дужча відсіч фашистським провокаціям — усе це доказує, що німецький пролетаріят не думає обмежувати свою боротьбу з фашизмом тільки на використанні виборного бюлетеню, а старається застосувати успішніші методи пролетарської клясової боротьби."

Таким чином найкраще поінформований в справах політичної тактики німецьких комуністів московська „Правда" недвозначно заповідає, що німецькі комуністи не зложать зброї і будуть перти всіми можливими засобами до соціяльної комуністичної революції у Німеччині.

Ірляндська республика мусить здійснитися.

В Деблині викликала сенсацію відозва двох пів-військових організацій. Заява ірляндської республиканської армії є немов ультіматом для де Валери, бо робить конець його заявам у справі влучення республиканської армії до парляментарної системи. Відозва каже, що не можна зложити зброї, заки ірляндська республика не стане дійсністю. Друга відозва походить від союзу ветеранів армії й викликує велике зацікавлення своїм фашистівським забарвленням.

ФЕЙЛЄТОН „ДІЛА" З ДНЯ 17. СЕРПНЯ 1932.

МИРОН ЗАРИЦЬКИЙ

З Нивиць до Августова.

(1200 км. каяками.)

I.

Жіночі водні прогульки — це явище нове в нашій туристиці. Перша жіноча прогулька на двох човнах з Ковля по ріці Турі до Білого Озера і назад відбулася в липні 1931 р. Брали в ній участь: Марія Головка, Стефанія Тисович, Ірена Бородієвич, Катря Зарицька, Марта Коренець, Марія Кос, Осипа Лоза й Марія Тисович, а з мущин: Мирон Заклинський, Мирон Зарицький і Василь Кархут. Умілий та енергійний провід д-ра Кархута дав змогу учасницям тої першої водної жіночої прогульки робити пізніше дальші водні екскурсії. Другою жіночою водною прогулькою була саме ця прогулька трьома каяками з Нивиць до Августова, що про неї хочу звіт подати. Брало в ній участь пять абсольвенток гімназії С. С. Василіянок у Львові, а саме: Ірена Бородієвич, Катря Зарицька, Марія Кос, Софія Малецька і Віра Свєнціцька, а з мущин Мирон Зарицький. Третьою такою прогулькою, що виїхала з Ковля (по Турі і Королівськім Каналі до Берестя над Бугом) чотиря дні пізніше від другої, проводили Северин Левицький і Марія Головка. Згадую про всі три дотеперішні жіночі водні прогульки тому, що це може колись придатися майбутньому історикові нашої туристики й історикові нашого краєзнавства¹).

II.

Тому, що князеві Львові подобалося збудувати Львів саме над „рікою" Полтвою, мусіли ми їхати до села Нивиць, що лежить над річкою Радославкою, допливом Стиру, щоби звідтам зачати нашу водну ескурсію. Ми сіли на наші три двоособові каяки²) коло полудня дня 30. червня 1932 р. і того таки дня передерлися через густі шуварі Радославки й заночували у трьох шатрах на берегу Стиру коло Станиславчика. По Стирі плавба вже легка, тільки дуже численні закрути доводять нераз до розпуки. По дорозі оглянули ми Берестечко з його типовим маломістечковим волинським ринком, де чорні свині проходжуються по засмічених вулицях і примітивних тротуарах. Коли ми переносили каяки через греблю, то зійшлося ціле місто оглядати цю екзотичну ескападу*). За Берестечком оглянули ми церкву, де в підземеллях зложені численні кости козаків, що згинули колись на багнах під Берестечком. Батюшка показував нам стару деревляну церкву, де Хмельницький молився перед битвою. Із цієї церкви перейшли ми підземним коридором до другої, мурованої церкви, в котрій зложені козацькі кости. Показували нам подіравлені кулями зложені у скринях черепи, а також черепи, що своєю будовою вказують на татарське походження.

Пливучи далі серед піль і лугів, доплили ми до Луцька пополудні дня 7. липня. Розтаборилися на оболоні коло міста серед соток жидів, що купалися й вигрівалися на сонці. Тут відчули ми перший і не останній раз брак української туристичної пристані, де можна би спокійно причалити. Серед піль або лісів можна безпечно переночувати навіть без нічної варти, але в місті не можна обігнатися перед нахабністю і вілазливістю оглядачів. Цілу добу оглядали ми місто, при чому найшлися місцеві українські студенти й дівчата, що влекшували нам програму огляди. Тут я захорів і мусів виїхати з Луцька 8. липня кораблем до Чарторийська, а всі інші прогульковці виїхали рівночасно далі на каяках. В Чарторийську стрінув я незвичайно ввічливе українське товариство, серед якого перебув я три дні, які на все залишаться в моїй памяти. Багато я там довідався про дивні, для нас просто незрозумілі, волинські відносини. За три дні приїхали наші каяки. Всі оглянули славний з боїв світової війни Чарторийськ. Ми оглянули колишню церкву (а тепер зруйнований костел), своєю будовою цілком подібну до луцького собору. Там у підземеллях лежали тлінні останки численних достойників ще з XVIII-го віку. Росказували нам люди, що мадяри позабирали з цілком добре зі скірою і волоссям законсервованих трупів усі дорогоцінности, а потім більшовики порозкидали тіла по коридорах. Частина трупів похована, але кільканадцять лишилося ще в незамкнених деревляних домовинах. Вони вдягнені в цілком добре задержані одяги, в яких ходили колись достойники й магнати. Люди перекидають трупи, рвуть їх одяги і я дістав від них кавалок шовку з підшевки одягу якогось достойника, що помер 1763 р., і привіз цей шматок до Львова як доказ, що в европейській державі, де є всілякі урядові і приватні комісії охорони памяток минулого, можна прилюдно й безкарно обдирати в білий день трупи людей, що жили перед 200 роками і може відограли колись якусь історичну ролю.

За Чарторийськом, а особливо від Рафалівки, береги Стиру лісисті й місцями надзвичайно гарні; біда тільки, що нема там кому зорганізувати літніх осель, або хочби туристичних спорівниць. Требаб там післати німців або англійців, — наші люди не доцінюють як слід краси свого краю.

До Пинська приїхали ми 8. липня рано. Ми причалили до шкільної пристані й оглядали цілий день місто. Тут є осідок водного спорту на моторівках і воєнна фльотиля. Місто, як і інші „кресові" міста, чисто жидівське з польською урядничою омастою й українським (а в дальше на півночі положених містах білоруським) населенням на передмістях.

З Пинська виїхали ми вечором 16. липня по ріці Пині й заїхали на ніч до ріки Ясьолди. На другий день чекала нас около сорок-кільометрова дорога проти води по Ясьолді до каналу Огінського. Цю дорогу ми мусіли переїхати в один день, бо оточення Ясьолди — це типове Полісся: безкраї багна, нема де причалити; поліщуки бредуть по пояс у воді й косять шувар. Ми найшли таки клаптик сухої землі, де висіли й пообідали, вечором були ми вже над каналом.

Канал Огінського, вибудований у XVIII. в., довгий на 54 км., переїхали ми у двох днях. Він має 10 коморових шлюз і тому, що в Галичині нема таких шлюз, опишу їх коротко. Там, де є шлюза, канал звужений і між береги вставлена подовжна скриня (комора). По одній боці комори рівень води на 2—3 м. нижчий, як по другім. Вужчі поперечні стіни комори мають брами, через які можна до комори вїздити і з неї виїздити, а під брамами є отвори, через які може ...

¹) „Діло" вже перед 40—50 роками поміщувало звіти з перших наших прогульок у Карпати з прізвищами учасників (як це роблять усі заграничні туристичні газети). Див. розвідку д-ра Крипякевича в найновішому числі Фільографічного Збірника Наук. Т-ва ім. Шевченка.

²) Каяк — це слово ескімоське і значить у мові ескімосів „чоловічий човен" (уміак — жіночий човен). Ескімоси роблять скелет каяка з ребер кита й обтягають його тюленячою шкірою. Наші каяки були обтягнені шкірою.

*) З Нивиць до Пинська їхали з нами на двох каяках чотири учні філії академічної гімназії (Щурат, Голубовський, О. і В. Ковчики), а з Нивиць до Чарторийська на двох каяках пп. Р. і Ю. Шухевичі, Нат. Шухевичева і Ю. Березинський, які потім поїхали наперед через Пинськ і Королівський Канал до Модліна.

„Стійкість“ червоної валюти.

(Кореспонденція з Німеччини.)

(Докінчення.)

Десять років тому створили більшовики нову валюту замісць „саветських рублей“, які мільйонами заливали простори московського панування. Від початку самі творці червінця не вірили у стійкість його, мотивуючи це тим, що — мовляв — червінець є „повновартісною золотою валютою“ (5 долярів) і обмежили трансакції з чужиною. Проте — признаємо це во імя правди — до 1927 р. ще можна було бодай говорити про червінець як про валюту. Хоч і в малих розмірах мусів Держбанк для підтримання державного авторитету платити повною номінальною ціною, наприклад, за перекази закордон. Одначе політикою престіжу далеко не зайдеш. Від 1927 р. Держбанк відмовився міняти свою валюту на чужі банкноти. **Від того часу червона валюта перестала істнувати. Вона стала примусовим внутрішньо-радянським банкнотом.**

Як стоїть справа сьогодні? — Чужі банки і чути про червінець не хотять. Він фігурує ще на „чорних біржах“ Берліна, Парижа і Варшави і т. д. Широкорозгалужена організація спекулянтів (також і радянських громадян!) продає той „товар“ по ціні 25—30 америк. центів замісць 5 долярів. Отже **вартість червінця виносить тепер найбільше 6 відсотків тих курсів, які щодня друкує радянська преса.**

Знаємо, що кілька доставців того „товару“ спромоглися протягом 5 років заробити мільйони (не червінців, а долярів!). Примха долі захотіла, щоби пакунки з радянськими „гранітними банкнотами“ йшли до західної Европи через... Москву... Так, через Москву! — Бож головно на терен Манджурії, а саме до Харбіна попадають сотні тисяч і навіть мільйони московських грошей. Пачкарі чи обдурені москалями китайці — робітники продають їх там за яку-вгодно ціну, аби тільки позбутися безвартісного паперу. Звідтам „інтернаціональною почтою“ посилають їх в усі кінці світа.

Це ще добре, що за кордоном є якийсь попит. Купують відважні чужинці, що ризикують перевозити зі собою червону валюту, аби не міняти по офіціяльному курсі (!) своїх грошей. Купують деякі фірми, що мають змогу нелегально переслати до СРСР і там виплачувати службовцям і робітникам. Купують і радянські урядовці, що вертають із чужини. Зрештою, купують ті численні агенти згаданої організації, які „роблять перекази“...

Вже мало залишилося наївних, що доручають банкам переказувати гроші до СРСР по урядовому московському курсі. Часописи заповнені оголошеннями про перекази „по найбільше вигідній ціні“. У цифрах це на сьогодні означає щось коло 1 доляра за червінець. І це робиться з повною ґарантією, що адресат гроші одержить. На бажання агенти дістають оригінальне поквітовання адресата. Всесильне ДПУ не може припинити цих трансакцій, бо, як кажуть поінформовані, воно само приймає участь у цьому. Хіба моглиб інакше курери перевозити призначений для переказів „товар“ до Москви, а звідтам відправляти почтою на тисячі адрес в усіх закутках СРСР?

Але Гринько може нам завважити, що це все роблять „вороги соціялістичної республики“. Тому погляньмо краще, як виглядає „стійкість червоної валюти“ в самому Союзі.

Про заборону довозу червінців до СРСР знають всі. **Це одинока держава в світі, що не дозволяє ввозити власних банкнотів.** Бож тоді московські владарі стратили би ту чужу валюту, яку змушені міняти подорожні чужинці по номінальній ціні. Ради чужої валюти і створено відомі крамниці „Торґсін“ („Торговля с іностранцамі“). **Власне створенням чужо-валютних крамниць, в яких можна набувати ріжний крам і харчі по цінах тільки на відсотків 20—30 вище західно-европейських, влада СРСР урядово визнала факт безвартости червоної валюти.** Поміж у такім разі Гринько розпинається за непохитно-ґранітно-золото-стійку та ще якусь-там „основу“ червінця?

Може це призначене для населення СРСР? Вонож, мовляв, сліпо вірить у все, що каже Москва... Ні, не до 160 мільйонів радянських громадян промовляє комісар фінансів. Перед нами ось листи з України. Чорним на білому стоїть, що **також у Києві, Одесі, Харкові й т. д. червінець коштує не більше ніж тут. Значно менше навіть: за 10 марок німецьких, пересланих на „Торґсін“ готові прислати аж 150 карбованців...**

Чи не вистарчає наведених фактів у відповідь на московські теревені про їх валютарний добробут?

Неймовірно воно звучить, але це правда: згадана та всі інші подібні промови московських комісарів призначені для експорту. Це є один із способів закордонної пропаґанди більшовиків. Вони добре знають, що населення Союзу не обдурити подібним красно-байством. Одначе вони знають, [illegible] кордоном, а в першу чергу в Німеччині на таку промову Наркомфіна поклишкатимуться далекі від радянської дійсности вчені, дослідники і громадяни. Німці, мовляв, не можу припускати, що „міністр“ свідомо говорить від першої до останньої букви те, в що сам не вірить.

Ми так тільки для прикладу застановилися над питанням червоної валюти, бо саме в останній час і німці ним займаються. Згадаймо хочаб книжку д-ра Г. Наглера „Фінанси і валюта Радянського Союзу“ (видав Ровольт).

На цьому прикладі хочемо ми показати своїм і чужим москвофілам, якими засобами послугуються наші північні сусіди, аби продовжити своє панування на Сході Европи. Хочемо вірити, що і Німеччина — головна політично-економічна опора СРСР — незабаром побачить справжн[illegible]чя свого „союзника“.

П. К.

Франція занепокоєна італійськими маневрами.

Цьогорічні великі маневри італійської фльоти, морської і воздушної, викликали роздратування у французькій опінії. Париська преса стверджує, що італійські маневри спрямовані проти Франції. Триполіс заступає у цих маневрах Альжир і Туніс, а транспорти одної маневрової групи це французькі транспорти, що виходять з Африки. Взагалі італійські маневри це генеральна проба морських і воздушних сил. Італійський ґенеральний штаб означив ціль тих маневрів так докладно, що визначив як точку нападу фікційний остров, яким на ділі є Корсика, отже той остров, який міг би служити Франції на випадок війни точкою опори для фльоти та вуглевою і бензиновою базою. Крім того Рим рахується з тим, що на французькому побережі, а саме в Монако, дався би створити воєнний порт. На випадок воєнного конфлікту Італія могла би перешкодити Франції в мобілізації й тимсамим улекшити Німеччині зачіпну акцію.

комори воду впускати і з неї випускати. Коли тут приближаємо каяком до шлюзи з того боку, де рівень води в каналі є нижчий, як по протилежному боці комори, то отвирається брама і вїжджаємо через неї до комори. Тоді ця брама замикається щільно, а отвирається отвір під другою брамою, через який напливає до комори вода з того боку каналу, де рівень води вищий, і тоді рівень води в коморі, а рівночасно й наші каяки підносяться на 2—3 м. вище. Тепер отвирається друга брама, через яку виїжджаємо з комори на другий, вищий бік каналу. Колиж їдемо з вищого рівня каналу до нижчого, то „шлюзування“ відбувається в легко зрозумілім, оберненім порядку. Між осьмою і девятою шлюзою є водний діл сточища Моря Чорного й Балтійського, отже на перших вісьмох шлюзах ми підносилися в гору, а на двох останніх знижувалися в долину. Одно шлюзування триває 10 мінут і коштує 35 сот. від каяка (або корабля). Клюби і школи мають 50% знижку.

На каналі ми ночували в шопах на сіні. Між 9-ою і 10-ою шлюзою ми переїхали 5 км. довге [illegible] (або вигонівське) озеро. З каналу [illegible] виплили ми на ріку Щару, по якій плили 5 днів. Першого дня ця ріка була багниста, а далі гарніша, з вищими берегами. За містом Слонімом, яке ми також оглянули і в якім є [illegible] розвинений каяковий спорт, околиці дуже гарні, там повно горбків і лісів. Часом нагадують наші підгірські сторони.

В ночі серед дощу, лискавок і громів віхали ми на Німан, який дівчата все таки привитали [illegible]. Серед темряви в бурі [illegible] ми до найближчого села, виліали на високий беріг і заночували в незвичайно гостинного [illegible]. Широким Німаном з прегарними берегами плили ми до Ґродна два дні й [illegible] місто. За пів дня заплили ми з Ґродна до малого каналу, що лучить Німан з рікою Чорною Ганьчею, близько литовської границі. [illegible] були ми вже на Чорній Ганьчі, що є [illegible] урегульована і має незвичайно розкішні береги (це т. зв. Августова пуща*). Потім переїхали ми ще через прегарні довгі озера з зеленою водою. Одно з них (Студзениче) таке гарне, що [illegible] вибратися зі Львова, щоб [illegible]. В два дні після покинення Німана [illegible] ми [illegible] 30. липня до Августова, який оглядали цілий найближчий день. Зі всіх боків Августова є стільки ріжнородних озер, що требаб пересидіти там два тижні, аби всі оглянути. Але нам пора вже було вертатись. Дня 31. липня вечором виїхали ми до Варшави, де оглянули в найближчому дні Лазєнки з королівською галерією, ботанічний город, пристань і мости на Віслі та важніші вулиці міста. Рано 2. серпня були ми вже у Львові.

III.

Такими шляхами ми переїхали разом около 1200 км. водної дороги. Їхали 30 днів, отже робили пересічно 40 км. денно. Колиж відіймемо від цього 6 днів, витрачених на оглядання міст, то залишається 24 дні самої їзди, по 50 км. денно. На шляху від Пинська до Августова не було, здається, ще ніякої української прогульки. Ми їхали денно по 8 годин. Перші дні їзди були найтяжчі; колиж руки привикли до веслування і рухи їх змеханізувалися, тоді їзда пішла нам легко; при кінці дороги ми не відчували вже ніякої втоми.

Якби хтось спитався, яку користь дає така прогулька, то довго можнаб на це відповідати. Передовсім така екскурсія дуже багато нас навчає. Бачимо ріжні ріки з низькими й високими, багнистими й лісистими берегами і ріжні краєвиди, а такого безпосереднього пізнання не заступить ніякий опис ні малюнок. Пізнаємо, які де живуть люди, як вони живуть, які мають хати й господарства. Підчас полудневих та нічних постоїв розходилися дівчата по селах за молоком, хлібом і бараболями і через безпосередній контакт з населенням пізнавали його мову, одяги та звичаї. Бачили по дорозі журавлі, чаплі і всякі інші незнані їм досі птиці. Пізнавали промисл, що розвивається над ріками (тартаки, риболовля, сплави дерева і ін.). Бачили специяльности кожного міста, церкви й костели, мечет у Слонімі, кораблі, пристані і шлюзи. Годі мені вичислити хоч би малу частину всього того, що ця одномісячна прогулька дала для інтелекту її учасниць. Хто хотів емоції, шукав вражінь, бажав краси, той мав їзду по широких, схвильованих озерах, оглядав схід сонця й зоряне небо, образи й будівлі по містах, подивляв дубові, березові й соснові гущавини над Чорною Ганьчею. Та найбільше таки причинилася ця прогулька до загартування волі, навчила здобувати все потрібне не готовими, банальними способами, бо що хвилини треба було навсіли се[illegible] іншої ситуації самостійно рішати, куди їхати, де причалювати, на чім ночувати, як що роздобути і що коли варити. Дівчата вміли дати собі раду серед незнаних відносин, привикли їсти те, що в даному моменті можна було роздобути і спати там, де попадеться.

Моя робота обмежувалася на прогульці до осьмигодинного веслування денно, а повтим я клався в холоді на землю, або йшов до села до крамниці тай розмовляв з людьми. Всім займалися виключно дівчата. Але я подивляв їх, як швидко вони находили найліпші місця під шатра, приносили сіна, розвідували, де дістати молока, розкладали вогонь, десь від пастухів діставали рибу й пекли її незнаними досі в кулінарнім мистецтві способами. В Ґродні найшли десь крамницю з якимись орієнтальними солодощами й напитками, а в Слонімі фабрику хлібового квасу, заложену українськими еміґрантами. Словом: уміли давати собі раду все й усюди, самі прогульку зорґанізували й перевели її з повним успіхом.

Певно скаже на це кожна боязлива мати: „А небезпека не грозить ніяка? Чейже приходиться спати на вогкій землі, вода нераз глибока, бють громи, можуть напасти бандити!“. На це відповім, що нема в нашому житті таких ситуацій, ані таких моментів, де нам не загрожувала б ніяка небезпека. На кожній дорозі може вас переїхти авто, а на кожних сходах можна зломити ногу. Далеко більше людей гине при залізничих катастрофах, як при їзді каяками. Зрештою на прогульці є шатра, хати або хочби обороги, де можна сховатися, а на нічліг вибирали ми місця сухі і стелили сіно. Якась старша людина все очевидно потрібна, щоби на випадок потреби могла інтервенювати своєю особою, або і своїм револьвером. Але я нераз вже їздив на прогульки як „опіка“ і якось досі моя опіка була все непотрібна, я все був тільки балястом, ніхто не потребував моєї помочи. Їду тому, що мами бояться „пускати саму дитину“...

Зрештою не розумію вже молодости той, що боронить молодій людині розкошуватися свідомістю риску. Якби ми, старші, колись навчилися були давати собі всюди раду й не боятися трохи зарискувати, то може ми всі сьогодні булиб інакше виглядали. На основі власного досвіду раджу кожній молодій і здоровій людині, щоби по десятимісячнім побуті серед книжок, порохів і задухи йшла там, де вода, зелень, сонце й чисте повітря. **Mens sana in corpore sano!**

---

*) Між Німаном і [illegible] переїхали ми ще через [illegible]

З природи й техніки.

Вітрові турбіни.

Німецький інжинір Герман Гонеф виказав недавно, що наші звичайні вітряки працюють неекономічно тому, що мають за низько положені „крила". Якщоб ті „крила" умістити на висоті 300—400 метрів над землею, видатність їх значно збільшилась би з тої причини, що сила вітру в цих вищих верствах значно рівномірніша від сили вітру при землі.

За проектом інж. Гонефа будують на площі „Берлінських торгів" пробну, високу на 200 метрів вежу з 3 подвійними колесами на вершку, яких промір буде мати по 60 метрів. Ці колеса обертаються вже під впливом слабого вітру і тому можемо їх сміло назвати вітровими турбінами. Своїм оборотом в полі електромагнетів викликують вони електричну струю, що відпливає відтак до трансформаторів, а звідти до місць її зужиткования. Одна така вежа, тільки дещо вища і з більшими колесами, повинна дати річно біля 130 міліонів кільоватгодин енергії, а кошт збудовання такої вежі має бути біля 10 міліонів золотих.

Електрична струя з цих вітрових турбін інж. Гонефа буде вжита до витворювання водня, до перерібки легких металів, до огрівання землі в огородничих заведеннях та до продукції штучних навозів.

Технічна преса передсказує проектові інж. Гонефа гарну будучину тим більше, що заінтересування ним в офіційних кругах незвичайно велике.

Найбільша гутна піч Европи.

У радянських залізничих гутах Магнітогорск збудували і передали недавно до вжитку найбільшу гутну піч Европи. Ця піч має 1180 шестистінних метрів обему. Протягом одного дня може вона достарчити 1200 тон чугуна. Вона призначена до перерібки високовартісних руд заліза і вугля. Для порівнання подаємо, що найбільша німецька гутна піч дає денно 500 тон чугуна, зате найбільша американська може дати аж 7800 тон денно.

Як називаються нові первні?

Свого часу помістили ми в „Ділі" цілу статтю про відкриття американським дослідником Аллісоном останніх невідомих ще первнів, які в періодичнім укладі первнів займали 85 і 87 місце. На днях прийшли до Европи перші потвердження цього інтересного відкриття. Рівночасно довідуємося вперше про назви, що їх новозідкриті первні одержали. А саме 85. первень одержав назву „алябамій" за Аллябамою, одним зі Злучених Стейтів Півн. Америки, 87. первень назву „віргінія" за стейтом Вірджінія. Алябамій подібний своїми прикметами до первнів хльору, брому і йоду (звідси його провізорична назва „екайод"), віргіній до первнів соду і потасу. В цей спосіб були б усі 92 первні з періодичного укладу первнів не тільки відкриті, але і названі. Насувається питання, чи крім цих 92 первнів нема вже більше ніяких первнів? Еддінгтон припускає на основі термодинамічних розважань, що крім відкритих 92 первнів маємо ще 45 невідкритих так, що всіх первнів разом мало би бути 137. Зате Нарлікер доказує теж термодинамічними рахунками, що максимальна скількість первнів може бути тільки 92. Будучність викаже, чи і котрий з цих двох дослідників має рацію.

Штучні проміні гама.

Як відомо, радіоактивні тіла висилають три роди промінів: проміні альфа, бета і гама. Ці останні схожі своїми прикметами на проміні Рентгена, а ріжняться від промінів Рентгена тим, що мають від них меншу довжину хвилі, себто більшу кількість енергії. Отже якщоб ми витворили проміні Рентгена з дуже малою довжиною хвилі, ми могли би сміло сказати, що ми витворили штучні проміні гама („природні" проміні гама походять від радіоактивних тіл).

На днях славний американський фізик і конструктор модерних рентґенівських рур Куліж сконструував нову рентґенівську руру, до котрої можна приложити електричну напругу на 700 тисяч вольтів. Внаслідок такої високої напруги рентґенівські проміні одержують енергію в такій великій кількости, що нічим не ріжняться від промінів гама. Тим самим витворені цією рентґенівською рурою проміні можемо уважати штучними промінями гама. Кількість цього промінювання має відповідати кількості промінювання 400 грамів раду.

Що таке невтрони?

Якщо ми схотіли би пояснити теоретично, як повстають первні з великим атомовим тягарем зі своїх складників, себто електронів (найменших частинок відємної електричности) і протонів (додатно наряджених ядер атомів водня), ми стрінулись би вічнавіч з деякими труднощами. Однак деякі американські дослідники є тої думки, що труднощі ці можна оминути, вводячи новий складник матерії: невтрон.

Що треба розуміти під невтроном? Під невтроном розуміємо получення протону з електроном. Однак знаємо добре, що атом водня теж складається з протону (свого ядра) і електрону. Яка саме ріжниця між атомом водня і невтроном? В атомі водня ядро, себто протон находиться в осередку атому, а електрон кружить довкола нього в подібний спосіб, як планети кружать довкола сонця. Віддаль електрону від ядра є в атомі водня ріжна і залежить від стану енергії даного атому. Однак ця віддаль не сміє переступити точно означеної мінімальної вартости. Ця мінімальна віддаль є 100 тисяч разів більша від проміру електрону і 10 тисяч разів більша від проміру протону. Зате в невтроні ця віддаль рівняється на думку американських фізиків зерові, себто в невтроні протон і електрон стикаються безпосередньо зі собою. Тим самим в невтроні відпадає ціла плянетна система атому водня.

Якщо річ в теорії будови первнів з великим атомовим тягарем, то щоби повстало ядро якогонебудь тяжчого (атомово) первня, мусять получитися зі собою або поодинокі протони й електрони лекших (атомово) первнів або їх ядра. Саме цей факт нелегко пояснити теоретично, бо, як знаємо, протони мають додатній електричний наряд, а електрони відємний. Себто получення поодиноких протонів зі собою є неможливою річчю внаслідок їх взаїмного відпихання. З тої самої причини поодинокі електрони не можуть получитися зі собою. А якщо річ в полученні ядер лекших (атомово) первнів у ціли утворення ядра тяжчого (атомово) первня, рівнож і таке получення є неможливе тому, що атоми лекших первнів мають з причини великої віддалі між їх ядрами і атомами такий великий промір, що їх ядра ніколи не можуть наблизитися до себе. А тому, що промір невтрону є того самого ряду, що промір електрону і протону і тому, що невтрон є електрично невтральний, відпихання 2 невтронів є виключене і невтрони можуть лучитися взаїмно.

З цього бачимо, що електрон є зовсім нескладним твором і слід дивуватися, що до цього часу нікому не прийшло на думку, що такий твір може істнувати, що більше: що може віділграти ще в теорії будови матерії непересічну ролю.

А. Л.

В обороні національної гідности.

За втримання Української Господарської Академії.

Недавний ювилей Української Господарської Академії в Подебрадах, у Чехословаччині, з приводу десятиліття її істнування, безумовно треба зачислити до видатніших подій у нашому національному житті.

Та маса привітань, що одержала Академія з усіх кінців світа — від ріжних українських організацій, установ та окремих громадян, показує наочно, що ця наша висока школа має безумовно признання серед своїх. Правда, ця пошана до нашої єдиної Політехніки серед своїх людей є явищем нормальним і зрозумілим. Але та оцінка зробленої праці і осягнутих наслідків, якої Академія удостоїлася від чужих людей, і то дуже авторитетних, серед яких маємо імена професорів чеських високих шкіл, що викладали також і у Подебрадській Академії, а тим самим могли приглянутися до поставлення цілої справи, — кажемо — та оцінка може наповнити нас гордістю за доконане діло й укріпити віру в самих себе. Ось напр., як висловився у свому привітанню про нашу школу один з почесних гостей на ювилею професор Ю. Стокласа, славетний чеський біохемік та один з фундаторів модерної радіольогії. Він каже, що свято та ювилей Академії це не тільки українська врочистість, але це також і чеське свято. Промовець, як чех гордий та тішиться тим, що ця українська установа повстала на території Чехословаччини та у співробітництві з чехами. Як професор УГА він знає і високо оцінює її не лише як школу, але й як науково-дослідчу установу. Але УГА це також громадська та національна установа. Вона матиме велике значіння для майбутніх чехо-українських взаємин. Всі абсольвенти її назавжди залишаться щирими приятелями чеського народу та пропагаторами чехо-українського зближення. Згадуючи далі про трагіку української історії, промовець маніфестує свої симпатії до визвольних змагань українського народу. Він висловлює свою непохитну віру у майбутність українського народу. Не знати ще, чи не настане такий час, коли українці прийдуть з допомогою і загроженій Чехословацькій Республиці. З наукового та культурного боку український нарід виявив себе вже віддавна. Найкращим цього доказом може бути каменярська праця нестора хемії професора Горбачевського, якого проф. Стокласа витає, як великого фундатора модерної хемії, одного з філярів молодого чеського університету в Празі після його усамостійнення. Вкінці своєї промови проф. Стокласа висловлює непохитну віру в те, що настане і для українців краща доба.

А ось що пише у своєму листі до Професорської Ради Академії державний інспектор хліборобських шкіл Чехословаччини професор Чавнчара, який протягом десяти літ був постійно міністерським референтом у справах Академії і докладно ознайомлений з її чинністю. Тому вони є не тільки святочною чемністю, але й [illegible]ним виявом поглядів на Академію з боку чеських урядових чинників.

„Знаю Вашу муравлину пильність, що Ви віддали своїй установі, знаю всі Ваші [illegible], які Ви принесли своїй школі, а через те [illegible] можу попередити суд історії і проголосити вже сьогодні, що Ви ціною великого особистого страждання, як душевно так і матеріяльно, придбали незабутні заслуги перед своїм народом і своєю національною ідеєю. Можете бути задоволені з білянсу своєї праці. Ви працювали при тяжких матеріяльних умовинах далеко від свого краю, не дивлячись на те, можете з гордістю оглянутися на свою минулу працю та її наслідки. Дозвольте тому і мені склонити голову перед Вашою працею.

Але праця ще не докінчена. Вам ще треба буде озброїтися в велику терпеливість, заки виведете свою установу до тихого пристановища. Знаю Вашу витривалість і Вашу любов до Батьківщини. Я пересвідчений, що Ви матимете успіх і одним з найщасливіших днів мого життя буде, коли я виряжатиму Вас і Вашу установу в славетну дорогу до Вашої української Батьківщини".

Мусимо зазначити, що подібних признань було не одно і не два, а дуже велика скількість. Вони для нас не тільки приємні, бо підносять наше національне почуття, вони — ці признання — нам дуже корисні, бо показують що в нашій роботі чужі люди цінять і на що звертають увагу.

Одначе, значіння ювилею не лише в тім, що він дав змогу зробити підсумки досягнень. Ні, ювилей Академії знову і знову з особливим натиском висуває основне, кардинальне питання: А якже далі?

Річ у тім, що як це відомо, Чехословацька Республика, протримавши Академію десять років за свої фонди, на далі уже примушена скинути з свого бюджету цей видаток. Але при цьому хоче бути доброзичливою для нас до кінця: не ліквідуючи та не руйнуючи цієї нашої високої школи, уряд республики готовий передати її в повне користування Української Нації, разом із цілим вивінуванням. Академія має добре влаштовані хемічні ляборатоpiї, вповні упорядковані кабінети, як фізичний, мінеральогічний, хліборобський, лісовий, гідротехніки, геодезії і т. д. Академія має дуже добре підібрану бібліотеку в 40.000 томів, нарешті багато ріжного іншого майна, всього на суму біля півтора міліона чеських кор., — і все це залишається в нашому повному користуванні, оскільки українське громадянство зможе так поставити справу, щоби Академія істнувала далі за наші національні засоби. Інакше, звичайно, все буде ліквідоване і майно відійде до тих, до кого належить, тобто до Чехословацької Республики. (Докінчення буде).

П. В.

—o—

З листів до Редакції.

У справі нотатки „Одно непорозуміння і вияснення".

Високоповажаний Пане Редактор! Навязуючи до змісту уміщеного допису про „Свято на Маківці" з приміткою п. н. „Одно непорозуміння і вияснення у ч. 176. з 11. ц. м. шановного часопису „Діло", прошу ввічливо в інтересі правди помістити слідуюче: На основі доручення старшини Т-ва Охорони Воєнних Могил у Львові замовив я — як секретар цього Т-ва, — у п. Литвиненка проект таблиці „Поляглим на Маківці", призначеної для місцевої церкви. Тому, що таблиця мала бути виконана з бронзу, п. Л. при принятті замовлення, запропонував свого відливаря, впевняючи, що він одинокий виконає її справно і дешево.

Дня 7. квітня ц. р. дістав п. Л. згадане замовлення, зачет та списав відповідну умову, в якій м. ін. застережено, що віддання таблиці наступить не пізніше, як до двох місяців, то є до дня 7. червня. Тим часом п. Л. по утяжливих [illegible]ректах і урґенсах ледви 25. червня переслав до відливарні ґіпсову відбитку таблиці та запевнив, що вона невідклично до 25. липня буде віддана Т-ву у бездоганнім стані до диспозиції.

Вина п. Л. в тім, що 1) перебираючи на себе цілковите виготовлення таблиці замість припильнувати відливаря в липні, або доручити це іншій особі, хоч би я відпоручникам Т-ва, [illegible] виїхав зі Львова на відпочинок. 2) Не маючи звязків з відливарями дібрав фірму, яка — як опісля виявилось — подібних робіт ще не виконувала та не мала відповідного уладження, внаслідок чого мимо чотирократних спроб таблиці з виміром 1 м. ширини і 1½ довжини не вспіла до останнього дня перед посвяченням справно відлити.

[illegible] серпня 1932.

З високим поважанням
Олександер Карпінський,
секретар Т-ва Охорони Воєн. Могил.

З еміґраційних справ.

ЕМІҐРАЦІЯ ДО УРУҐВАЮ.

Еміґранти до Уруґваю, що мають т. зв. „сер-коро де десембарко" (афідавіт), повинні прибути до Уруґваю перед днем 20. вересня 1932 р. Після того терміну можуть туди приїхати лише ті особи, що мають залеґалізовані уруґвайською владою контракти праці. Навіть такі люди, що дістали раньше візу уруґвайського консуляту, мусять постаратися про контракт праці, оскільки мають їхати після 20. вересня.

ДО ЕМІҐРАНТІВ ДО ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ.

Часто бували в останнім часі випадки, що американський консулят відмовлявся дати еміґрантам візу з причини неправильно вироблених документів. Тому після одержання карт вступу до американського консуляту треба конче поінформуватися в Т-ві опіки над українськими еміґрантами в Еміґраційному Домі у Львові, вул. Вишневецьких ч. 4.

——o——

Боротьба з культурою наготи

Незалежно від важних політичних подій німецька опінія порушена розпорядком уряду в справі боротьби з порноґрафією та неморальністю. На початку розпорядку уряд заявляє, що змагається перевести оборону христіянських основ у житті, тому вступає до бою з проявами культурного й морального розкладу. Перш усього виступає в обороні жіночої чести, поборюючи всякі прояви злучіння, незгідні з христіянсько-німецькими звичаями та почуттям моралі. Тому забороняється принципіяльно всяку наготу в театрах і кабаретах та всякі спроби стягнути виднів жінками, недостаточно вбраними. Другий уступ забороняє всякі конкурси жіночої краси, де жінки виступають тільки в купільних костюмах. Дальший уступ містить постанови про поведення на пляжі і взагалі в купелі в нагому стані. Забороняється перебувати в купільному костюмі разом з пляжею не тільки старшим, але й дітям. Виконання розпорядку переказано поліційним властям. Вкінці заборонено виставляти в театрах і кінах руханкові вправи, в яких діти, молодь і старші виступають наго. Це ніби нова культура, але на ділі під цим кличем криється що... Одночасно на поліцію вложено обовязок звертати пильну увагу на вуличний рух, щоб не допустити до віяких ексцесів проти цього розпорядку.

ОСТАННІ ВІСТИ

ГІТЛЕР ДОМАГАВСЯ ДЛЯ СЕБЕ ВЛАДИ, ЯК МУСОЛІНІ.

БЕРЛІН, 15. 8. ПАТ. Суботнішня конференція през. Гінденбурга з Гітлером найшла свій відгомін у півурядовім комунікаті. Згідно з тим комунікатом у розмові з през. Гінденбургом Гітлер зажадав для себе такої самої влади, яку Мусоліні має в Римі. Комунікат стверджує, що Гітлер дослівно вжив тих слів. Зложене Гітлером запевнення, що піддержить президіяльний уряд, не є обмежене в часі, а — як кажуть у політичних колах — мало би обовязувати на цілий час урядування Папенового кабінету. Крім того уряд дементує чутки про пляни відложити скликання райхстаґу.

ВЕЛИКІ МАНЕВРИ В НІМЕЧЧИНІ

БЕРЛІН, 15. 8. ПАТ. А суботу та неділю відбулися в баварській місцевости Пірмазенс великі маневри бувш. німецьких фронтових вояків із Баденії, Віртемберґії, Надренії та басейну Сари. В зїзді взяло участь 60.000 осіб. Підчас маніфестацій у честь бувш. німецьких земель, які після війни зайняли нові держави, несли в поході прапори з барвами тих провінцій. Мову виголосив ген. фон Клявс.

ГІНДЕНБУРГ ЗРОБИТЬ КІНЕЦЬ ХАОСОВІ.

БЕРЛІН, 15. 8. ПАТ. Преса обговорюючи внутр.-політичне положення, згідно підкреслює, що през. Гінденбург рішений поробити якнайдальше йдучі висновки, колиб райхстаґ зажадав уневажнення декретів. У такому випадку негайно розвязали би райхстаґ. У поінформованих колах кажуть, — твердить півурядова „Дайтше Альґ. Цтґ." — що през. Гінденбург у всякому випадку готов зробити кінець теперішньому політичному хаосові.

НАРАДИ „ДОСЛІДНИКІВ СВ. ПИСЬМА".

У неділю та понеділок радив у Львові зїзд „Дослідників св. Письма та Біблії". Учасниками були селяни із львівського воєвідства, головно з яросласького повіту. Радили у винайменій салі тесля і муляра при вул. Цловій ч. 6. У зїзді взяло участь 120 селян. Пополудні учасники пішли до Голоска, де святочно приняли 37 нових членів, яких на основі церемонії хресту занурювали у воду.

НАМАГАНЕ САМОГУБСТВО РЕЕМІҐРАНТА.

До Львова приїхав реемігрант із Канади Тимофій Кантимір, який вертався до рідного села Красностав у Сх. Галичині. Кантимір умово хорий, тому був під опікою французького санітаря. Тому, що в Кантиміра замітний був поворот недуги, санітар задержався у Львові в готелі „Подільськім" при вул. Городецькій. Кантимір збив тут склянку та відломками підрізав собі горло. Його відвезли до заг. шпиталю.

ПОДІЇ У ЛЬВОВІ ТА НА ПРОВІНЦІЇ.

У Львові при вул. Сокола 4. в будинку „Нової Преси" кольпортер газет Ян Лотоцький у суперечці хотів пробити ножем видаючого газети, а через помилку пробив власника трафіки Лянґвебера та муляря Прийму. Ранених перевезли до шпиталю. — 36-літній службовець Марко Гольдберг (Мартина 9) хорий нервово скочив із I. поверха. Йому трісла лише ...стка в нозі. Ратункова стація заосмотрила Гольдберга та полишила його домашній опіці. — При вул. Городецькій 131. вломники забрали в Юл. Коминської ріжних річей вартости 3.000 зол. — У Горбачах (пов. Львів) Стефан Патляковський побив тяжко хлопця Мих. Когута, який рвав яблока в саді. Хлопець до кількох годин помер. — У Сигнівці Катерина Магац закопала свою дитину. Лікар ствердив, що дитина прийшла на світ жива, а померла наслідком удушення. Вбивницю арештували. — У Келихові біля Заболотова злодії, під загрозою револьвера, забрали в секретаря громади Ґрайфа кільканацять пачок папіросів. Опісля тіж злодії вкрали в іншій хаті штани. Тут стріляли. Тейж ночі в тім самім селі невідомі злодії вкрали в українській кооперативі краму, неустійненої вартости.

——o——

НОВИНКИ

— **Найповажніший довг** — це довг за часописи. Вирівнуйте залеглости і висилайте передплату, щоби не наражувати видавництва на важкі втрати.

— **Комісар у нотаріяльній палаті.** Слідство в справі самогубства нотаріяльного мунданта Ст. Яблонського ведеться у двох напрямах, тим більше, що небіжчик у свому листі вказав на якусь третю особу, що причинилася до спроневірення квоти 10.000 зол. Кружить чутка, що в нотаріяльній палаті у Львові буде незабаром іменований урядовий комісар. Кандидатом на це становище є б. президент апеляційного суду Войціцький.

— **Карамболь самоходу з мотоциклем.** На шосі між Львовом і Винниками стрінувся особовий самохід Маркуса Шахта з Дусанова пов. Перемишляни з мотоциклем, яким їхали Володимир Осінчук і Осип Боярський зі Львова. Вияминаючи себе взаїмно самохід зачепив за мотоцикль, який перевернувся і розбився. Наслідки катастрофи фатальні, бо Осінчук і Боярський так сильно потовклися, що шофер Заячківський мусів їх відставити на ратункову стацію у Львові.

— **Поручник застрілив сержанта.** На вул. Шпитальній в Кракові один поручник зганив пяного сержанта, закидуючи йому, що своїм поведенням безчестить військовий однострій. У відповідь на те підстаршина кинувся на поручника і вдарив його кілька разів у лице. Тоді поручник добув револьвера і чотирма стрілами положив його трупом на місці. Опісля пішов до команди ґарнізону і віддався в розпорядження військового суду. Військова прокуратура розвела в сій справі слідство.

— **Новий французький канал.** В Мецу відбулося 14. ц. м. відкриття каналу при Мозелі, що лучить Мец з Тіонвіль. Будова тревала три роки і коштувала 180 міліонів франків. Канал довгий на 30 км. і лучить Мец з найважнішим металюрґічним басеном Франції. Президент французької республики Лебрен висловив у своїй промові бажання, щоби Мозеля сталася сплавною аж до Рену та щоби тим способом Мец получити з Кобленцією.

— **Гарматні вистріли без гуку.** Два італійські інжиніри робили в Ансальдо цікаві проби з гарматою, для якої придумали прилад, що усуває зовсім гук вистрілу, а навіть вогонь і дим що добуваються з дула. Прилад надається до всякого типу гармат.

— **Летунська катастрофа** сколіася минулої неділі біля Ловосич у північній Чехії. Літак „Гевіленд 50", що належав до Союзу британського летунства, попавши у воздушний коркотяг, упав з величезної висоти на землю. Чотири пасажири згинули на місці. Стан пільота безнадійний.

— **Політичні вбивства.** Появилася цікава книжка німецького публіциста А. Нобля про вбивства в політиці. Автор подав спис найголовніших політичних замахів і вбивств, почавши від 1800 р. В цьому списі находиться в часі до 1913 р. 53 замахів і 45 убивств. Від 1914 до 1931 р., отже на протязі 18 років доконано 43 політичних убивства і 28 замахів. Зріст, як бачимо, величезний, хоч автор взяв під увагу тільки замахи на визначні особистости з політичного світу. В самій тільки Німеччині на протязі 1931 р. начислено поверх 300 політичних вбивств, не згадуючи вже про замахи. А в цьому році нема тижня, який не зазначивсяб числом бодай 10 убитих і відповідним числом ранених.

— **Як Бразилія бореться з кавою?** Кореспондент мадярського дневника „Аз Ешт" відбув подорож по Бразилії, щоби познакомитися з краєм, де кавою палять в печі, з кави роблять асфальтові цеґли до мощення вулиць, каву топиться в морі, спалюється на світильний газ і т. п. Ось що він пише про те, що бачив: Чим збіжа для Канади, мясо для Арґентини, вино для Угорщини, тим кава для Бразилії — продуктом, що не має збуту на світовому ринку, товаром обезціненим. Бразилія продукує три четвертини кави у світі. Але більша частина зібраної кави призначена на знищення, бо нема кому її продати. Тому 12 міліонів мішків кави або затопили в морі, або спалили. Нема днини, щоби з бразилійських портів не виплив товаровий корабель, завантажений мішками кави, які кидають незабаром у море. На Угорщині гасять пожежу і заливають згарище ведрами вина, в Бразилії нищать щодень міліони тон кави. Але найцікавіще, що ті способи нищення кави дуже коштують. Заробляють при цьому великі громади робітників. Непродані останки збору з минулого сезону обчисляють на 6 міліонів мішків або 360 міл. кг. Отже що робить з такою масою зерна? На дні моря в околицях Ріо спочивають міліони тон кави, в околицях Сантос хмари диму з паленої кави закривають небо, у фабриках конструктивних матеріялів під Сао Паольо мелять ароматичне зерно на порошок і вимішавши зі смолою, прасують на цеґли, якими мостять опісля дороги. Авта їздять по шосі з кави.

— **Як повстала війна 1914 р.** Бувш. австрійський посол у Сербії, ген. Володимир Гісль, що тепер живе у Відні, пригадує, як вибухла війна в 1914 р. Він каже, що 25. липня 1914 р. Австро-Угорщина поставила Сербії ультимат, ставлячи строгі домагання. Тодішній премієр Сербії, пок. Микола Пашіч, відповів того дня, що Сербія прийме домагання Австро-Угорщини. Але того самого дня пополудні прийшла тайна телеграма від російського царя Миколи II., що Сербія відкинула домагання Австро-Угорщини, бо Росія стоїть за нею і вже мобілізує армію. Отже зараз тоді, того самого дня, Пашіч змінив відповідь і відкинув домагання Австро-Угорщини. Це був початок війни. Значить: війну зачав російський цар Микола II., страчений потім більшовиками. Але аліянти свого союзника забули, а всю вину звалили на Німеччину.

— **Виясненя одної процесової тайни.** Одним із темних моментів у процесі Ґорґонової була крадіж, якої доконано кілька тижнів після вбивства у віллі Заремби в Брюховичах. Украдено переважно річи вбитої Люсі Заремби й оборона покористувалася цим фактом як одним з арґументів проти важности смертного присуду на Ґорґонову. Тимчасом перед кількома днями в мешканні якоїсь Малиновської в сусідному селі Рясні Польській поліція найшла майже всі річи, вкрадені з віллі Заремби й арештувала шайку молодиків у віці 15 до 18 років, що обкрадали доми в Брюховичах та в околиці. Невже й між ними оборона Ґорґонової буде глядати за винуватцями брюховицького злочину?

— **Пожежа.** В будинках Теклі Котловської в селі Верхобуж (пов. Золочів) вибухнула пожежа. Вогонь перекинувся на сусідні будинки. Згоріли дві хати, дві стодоли з цьогорічним збіжем, дві шопи, два хліви, хліборобське знаряддя і т. д. Загалом школи є на 10.000 зол. Проти Котловської поліція зробила донесення до суду за це, що необережно обходилася з вогнем.

— **Траґічна пригода цирківця.** У Безіер підчас продукцій цирк. артиста Мистеріюса зірвалася сталева линва, якою він їздив біциклем із кільканацять метрової висоти. Акробат упав на землю, та хоч потерпів заг. струсення і внутр. комплікації, йому не грозить небезпека. Мистеріюс польський горожанин, називається дійсно Володимир Залеський.

— **Вияснення почтової дирекції.** Львівська дирекція почт надіслала таке письмо: „У звязку з нотаткою, поміщеною в „Ділі“ з 27. травня ц. р. п. з. „Ще про цензуру листів“ Дирекція почт стверджує: Дня 12. травня ц. р. надійшла до почтово-митного уряду у Львові поручена посилка з Парижа під адресою Омелян Верхола. Про посилку повіломлено негайно адресата, в якого присутности митний урядник при інтервенції почтового урядника отворив згадану посилку, щоби перевести митну ревізію. Тому, що змістом посилки була військова відзнака (хрест заслуги) чужої держави, зажадано від адресата „предложення згідно з обовязуючими приписами відносного диплôму і дозволу влади на посідання відзначення чужої держави. Колиж адресат не міг виказатися подібними документами, звернено згідно з обовязуючими приписами посилку до місця надання“.

— **Новий под'л на шкільні округи.** Мін-ство освіти оголосило новий поділ на шкільні округи, який увійде в життя з днем 1. вересня ц. р. Є їх вісім, а саме: 1) берестейська округа обійматиме воєвідство поліське і білостоцьке; 2) краківська округа, зложена з воєвідства краківського і келецького; 3) люблинська округа з воєвідства люблинського; 4) львівська округа — з воєвідства львівського, станиславівського і тернопільського; 5) познанська округа — з воєвідства познанського і поморського; 6) варшавська — з міста Варшави і воєвідства варшавського і лодського; 7) виленська — з воєвідства виленського і новгородського; 8) луцька округа — з воєвідства волинського.

— **Великоміська розпуста.** Познань, одно з найстарших польських міст, яке донедавна ще мало якнайкращу опінію щодо моральности, став тепер гніздом розпусти й деморалізації. Недавно була там голосна афера наркоманів, що потягнула за собою чимало жертв, а тепер виринула еротична афера. В цю аферу вмішані люди старші, 50—70-літні, на становищах, урядовці, купці і т. п. Вони створили клюб, де приваблювали малолітні дівчата з найбідніших міщанських кругів. Там їх насилували, робили порнографічні знимки, тощо. В суботу, 13. ц. м. скінчилася судова розправа проти 8 таких розпусників. Господиню того клюбу, Ґренслерову, засуджено на 3 р. тяжкої тюрми, інших обвинувачених на менші кари. Ґренслерова була ініціяторкою цього клюбу та „опікункою“ нещасних дівчат.

— **Нападають на церкви.** Юрби республиканських манїфестантів разом з комуністами і вуличним шумовинням в Еспанії нападають на монастирі, церкви, редакції монархістичних часописів, католицькі організації, а навіть на приватні доми. В Севіллї спалили три церкви, в Ґренаді церкву св. Томи. Поліція з великим трудом удержує сякий-такий порядок.

— **Справа 40-годинного тижня праці.** Міжнародне бюро праці вислало до своїх членів, держав, проект щодо 40-годинного тижня праці. З приводу цього воно скликує своїх членів на сесію, яка правдоподібно відбудеться в половині серпня ц. р. В Мадриді або в Женеві. Проект вийшов від італійського уряду.

— **Пострілений підчас утечі.** Постерунковий зі Східниці пов. Дрогобич вів до суду в Самборі Івана Свища, арештованого за напад на хату Мартина Пририса. По дорозі Свищ хотів утікати, а коли на крик постерункового не хотів затриматися, той стрілив до нього з кріса і ранив його в голову. Раненого відставлено до дрогобицького шпиталю.

— **Новий Робінзон.** На малому острівчику, що належить до острівної громади Гебридів, знайшовся новий Робінзон. Є це голяндський селянин Восель, що втратив всякий інтерес до світа і навіть не знає, що таке гроші. З рідного краю втік з відрази до цивілізації. Живе збіжем, яке сіє та жне, і вбирається в одіж з овечої вовни. Коли хліб йому переїсться, ловить і їсть риби. Кожного вечора читає біблію, одиноку річ, яку взяв зі собою на острів.

— **Поправка.** У вчорашньому (180) числі „Діла“ в статті п. з. „Нова українська професійна організація“ вкралася в 13-му рядку від кінця похибка, що вносить в цілий уступ непорозуміння. Замісць видрукованого: „можна приняти, що дозорці українці у Львові творять третину свого загалу“, треба читати: дві третини.

Дописи.

СКОЛЄ. **(„Цвіркун“ у Сколім).** Симпатична трупа львівського „Цвіркуна“ загостила в днях 12. і 13. липня ц. р. до Сколього, де виставила в салі Українського Захисту дві ревії: „Бо хто не ризикує“ і „Біда біду перебуде“. На ріжнородну програму обох ревій зложилися гумористичні скечі, між ними знаменита „Конскрипція“, монольоги, настроєва декламація п. Кульчицької п. н. „Гуцулка“ і продукції балету, — все те переплітане дотепами таланoвитого конферансієра п. Мельника. Зпоміж артистів вибився на перше місце управитель театру п. Залуцький, якого гра викликувала на салі спазми сміху і була під кожним оглядом бездоганна. Деякі продукції балету треба було на домагання захопленої публики повторювати. Найслабше заступлена в трупі [illegible] кальна сторона, якої ніяка ревієва дружина, а тимбільше українська, не повинна легковажити. Бажано було, аби програма містила в собі більше точок у роді [illegible] ної вище „Гуцулки“ і не обмежувалася майже [illegible] но до легкого, безжурного гумору. Публика у нас [illegible] заповнила навіть малої салі. — (с. д.)

БЕЛЗЩИНА. **(Свято в честь Шевченка в Мицеві).** В доказ того, що наше село працює і що навіть [illegible] найневідрадніших господарських умовин виконує [illegible] національні обовязки, може служити факт устрою селянами Шевченківського свята в селі Мицеві у Белзщині. Це явище остільки цікаве, що в теперішнім часі навіть деякі з наших повітових осередків не [illegible] ваються до обовязку, або не всилі такого свята у [illegible] устроїти, натомісць, як виказує примір Мицева, [illegible] до того лише охоти і дещо праці. В другій половині червня ц. р. завязався заходами голови місцевої читальні „Просвіти“ в Мицеві, селянина Миколи Вудкевича святочний комітет, який підготовив Шевченківське свято на день 17. липня. Не маючи в селі ані одного [illegible] ґента, який вишколив би хор до виступу в [illegible] доручив комітет цю задачу місцевому дякові. Свої [illegible] ли підготовили декламації й інші точки, які стали [illegible] грамою свята і небавком їх праця дала бажані результати. Для виголошення реферату про Шевченка [illegible] нувся комітет до посла В. Кохана, який на це свято [illegible] сно прибув. Свято почалося відспіванням „Заповіту“. Вже при цій точці можна було ствердити, що хор [illegible] лежно вишколений. Обширний реферат, переплітаний цитатами з „Кобзаря“, виголосив посол В. Кохан. Цього реферату вислухали зібрані з великою увагою [illegible] довсім тому, що в ньому переведено [illegible] деяких уступів з творів Шевченка до нинішних [illegible] Після реферату прийшли на чергу хоральні [illegible] і декламації. Майже всі точки випали гарно. На [illegible] чення промовляв голова святочного комітету, п. Микола Вудкевич. Треба признати, що його промова [illegible] під кожним оглядом прекрасна. Ніхто з чужих не [illegible] би повірити, що це промова селянина. Зі щирої [illegible] простими словами підчеркнув він деякі моменти з реферату посла В. Кохана і напевно залишив у [illegible] слухачів незатертий спомин. Відспіванням національного гимну це незвичайно симпатичне свято покінчено, після чого на площі під відкритим небом почався фестин. Слід признати, що Миців свій обовязок [illegible] Шевченка виконав гідно.

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз“ платив кооперативам дня 15.VIII. 1932 за масло експортове та десерове пріма [illegible] зол., [illegible] літру молока 17—18 сот., літру сметани 0·90 зол., [illegible] яєць 3·50 зол.

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло“. З друкарні Вид. Спілки „Діло“, Львів Ринок 10.